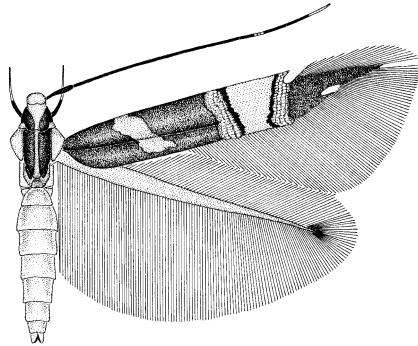

FRANJE

Jaargang 23 (46)

oktober 2020

ISSN: 1388-4409

**Mededelingen uit de Secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse
Entomologische Vereniging**

Colofon

Franje is het gezamenlijke contactorgaan van de secties “Snellen” en “Ter Haar” van de Nederlandse Entomologische Vereniging en verschijnt tweemaal per jaar.

Logo: *Cosmopterix zieglerella* door Sjaak Koster

Redactie: de besturen van de secties Snellen en Ter Haar.

Redactieadres: Maurice Franssen, van Lidth de Jeudelaan 3, 6703 JA Wageningen.

T: 0317-422940, E: fransseq@xs4all.nl

Bestuur sectie Snellen:

E-mail: snellen@nev.nl

voorzitter: Tymo Muus, K.J. Blokstraat 47, 8384 EV Wilhelminaoord. T: 06-20358505.

secretaris: Violet Middelman, Minstreelpad 79, 3766 BS Soest. T: 06-11268833

penningmeester: Remco Vos, Minstreelpad 79, 3766 BS Soest.

lid: Jurriën van Deijk, Molenbeekstraat 23, 6871 WX Renkum.

Bestuur sectie Ter Haar:

voorzitter: Klaas Kaag, Kofstraat 14, 1784 RP Den Helder. T: 0223-630144,

E: klaas.kaag@hetnet.nl

secretaris: Maja de Keijzer, Cornelis de Wittstraat 36^e, 3311 GD, Dordrecht.

T: 078-6137704, E: boos@xs4all.nl

penningmeester: Henk Stuurman, Het Dolomiet 15, 8255 BR Swifterbant.

T: 0321-841917, E: henkstuurman@ziggo.nl

lid: Piet van Son, Molenstraat 52, 5051 LH Goirle, tel: 013-5343042.

E: pjaw.vanson@home.nl

lid: Maurice Franssen, van Lidth de Jeudelaan 3, 6703 JA Wageningen. T: 0317-422940; E:

fransseq@xs4all.nl

Lidmaatschap voor leden van Snellen: € 10,- per jaar, bij voorkeur te voldoen op banknummer (IBAN) NL85 INGB 0006 6797 53 t.n.v. Sectie Snellen in Soest. Dit onder vermelding van ‘Contributie Snellen’ en het jaartal.

Foreign members can pay their yearly subscription of € 10.00 at the international banking account number (IBAN) NL85 INGB 0006 6797 53 in the name of Sectie Snellen in Soest (BIC code INGBNL2A).

Lidmaatschap voor leden van Ter Haar: € 12,- per jaar,

IBAN-nummer: NL 36 INGB 0004 3165 51 t.n.v. sectie Ter Haar, Swifterbant, onder vermelding van Contributie ter Haar en het jaartal.

Website NEV: www.nev.nl

Website Snellen: www.sectiesnellen.nl

Website Ter Haar: www.sectieterhaar.com

INHOUD

Openingswoord bestuur sectie Ter Haar: Spannende tijden	50
Openingswoord vanuit het Snellen bestuur	51
Maja de Keijzer – Verslag bijeenkomst Sectie Ter Haar	53
Joke Stuurman – Nachtvinders in het Spijkbos	58
Maurice Franssen – Project NachtVlinderdas	59
Klaas Kaag – Leuke waarnemingen in 2019	61
Klaas Kaag – Vierbandspanners	61
Klaas Kaag en Gerrit Tuinstra – Vierbandspanners vervolg	67
Frans Post – Peelvinders	68
Bestuur sectie Snellen – Bestuursmededelingen sectie Snellen	69
Violet Middelman, Remco Vos & Tymo Muus - Een mini-nachtvlinderexcursie op de voormalige vliegbasis Soesterberg	70
Remco Vos & Tymo Muus - Inheemse vlinders op Amerikaanse eik en Amerikaanse vogelkers	73
Guus Dekkers - Zeepkruidkokermot – <i>Coleophora saponariella</i> Heeger, 1848	75
Hans Huisman – Het wonderlijke jaar 2020. Over soorten die er niet waren	76
Jan Asselbergs - Vijgenskeletteermot – <i>Choreutis nemorana</i>	78
Maurice Franssen en Tymo Muus – Vlinderboeken of -spullen over? De secties helpen u!	78
Volgende bijeenkomst sectie Ter Haar	79
Volgende bijeenkomst sectie Snellen	80
Richtlijnen voor auteurs van Franje	81

Spannende tijden

Een nieuwe soort voor Nederland! Het Coronamotje kenden we al (sommige collega's nu ook), nu worden we geplaagd door een coronavirus. De voorjaarsvergadering van Ter Haar kon in februari nog net doorgaan, maar die van Snellen moest al worden afgelast, net als alle andere activiteiten die we hadden voorzien. Vervelend. Niet alleen om de vergeefse inspanning die werd geleverd, maar vooral omdat het leuk is om mede-lepifanaten te ontmoeten en ervaringen uit te wisselen. We prijzen ons echter gelukkig dat er -voor zover wij weten- geen leden overleden zijn aan dit venijnige virus. Laten we hopen dat dit zo blijft. Maar het virus is nog steeds niet onder controle en het lijkt ons daarom het beste om ook de najaarsbijeenkomst niet door te laten gaan. Ook wat betreft de voorjaarsbijeenkomsten houden wij nog een grote slag om de arm. Zelfs als er een vaccin is, zal het nog even duren voordat iedereen het gehad heeft. Jullie zijn ons lief, te lief om in gevaar te brengen.

Desalniettemin blijven we niet stil zitten. Frans Post kwam op het lumineuze idee om een Whatsapp chatgroep op te richten voor de sectie Ter Haar. Een ongekend succes. Deze chatgroep wordt druk gebruikt om elkaar op de hoogte te houden van activiteiten en vangsten. Een goede stimulans om er zelf ook op uit te gaan. Bovendien ben je extra alert als er elders leuke soorten gemeld worden. De appgroep wordt ook al gebruikt als online hulp bij determinaties.

Maar we zijn ook afhankelijk van jullie, onze leden. Missen jullie elkaar net zo hard als wij? Wat kunnen we daaraan doen? We maken graag gebruik van jullie creativiteit. Eén ding kunnen jullie in ieder geval doen. Jullie faunistische highlights, die jullie normaal op de voor- of najaarsvergadering zouden presenteren, op papier zetten en aanbieden als kopij voor Franje. Ook op die manier kunnen we elkaar op de hoogte houden. Volgens ons is er inmiddels genoeg te melden. De nachten waren weliswaar lang relatief koud, de zomernachten waren juist lekker warm. Begin augustus explodeerde het 's nachts en werden alom records gebroken en nieuwe soorten gezien. Het zou leuk zijn als er in de volgende Franje al wat resultaten gepresenteerd kunnen worden.

En uiteraard is iedereen druk rupsen aan het zoeken, zodat er genoeg te determineren en discussiëren valt zodra er wel weer een rupsencursus georganiseerd kan worden.

We hopen jullie snel weer in levende lijve te zien.

Namens het bestuur van de sectie Ter Haar
Klaas Kaag

Vanuit het Snellen bestuur

Voor u ligt alweer de Franje van het najaar van 2020. Voor u als lezer is het vanzelfsprekend dat deze Franje weer in de bus ligt, maar voor de besturen van Ter Haar en Snellen was het een hele klus om deze Franje in elkaar te puzzelen. Als het ware was het niet zo zeer het puzzelen zelf, maar het vinden van de puzzelstukjes, bv. de stukken die altijd dankbaar gerepresenteerd en aangeleverd worden tijdens de bijeenkomsten.

Af en toe denk je er als voorzitter dan weer aan hoe zo'n eerstvolgende bijeenkomst eruitziet. De vraag die je dan toch krijgt is "hoe gaat het met jou?" Wel, bij een antwoord op zo'n vraag weet je al dat je minimaal het dubbele antwoord geeft als gebruikelijk. Als het ware zou je aan de gebruikelijke pauze(s) te kort hebben om elkaar flink bij te praten. Toen ik medio maart werkzaam als biologiedocent 'ineens' verzocht werd thuis lessen te verzorgen voor een webcam, met headset en een systeem vol stuitende pubers realiseerde ik mij dat privé en werk behoorlijk door elkaar begon te lopen. Kinderen vroegen dan ook regelmatig "u houdt wel echt van vlinders, hè?" toen zij werkjes met vlinders maar ook mijn boekenkast zagen. Het onderwerp Dieren had ik min of meer bewaard voor het einde van het jaar, zodat ik met de kinderen de natuur in kon, of wellicht dieren mee kon nemen het klaslokaal in. Maatregelen dwongen mij om de kinderen thuis aan het werk te zetten en rondom hun huis op zoek te gaan naar alles wat leeft. In zo'n tijd merk je wel dat kinderen ook wel vrij snel verzadigd raakten van het vele achter de computer werken voor school, dus was het buiten zijn absoluut eens géén straf van Meneer Muus. Bij het nakijken van de verslagen was er één meisje van 14 die een avondroodrups in het tuincentrum van Sneek had gefotografeerd, maar dat was immers een bijzonder vroege vondst voor de rups van deze soort! Het bleek hier om een rups van de Wingerdpijlstaart (*Hippotion celerio* (Linnaeus)) te gaan (zie Fig. 1)! Welja, toen het meisje al schriftelijk van mij hoorde dat ik deze soort nog nooit eerder had gevonden was de reactie al snel vrij enthousiast met puberale afsluiting "maar dan krijg ik nu zeker ook een 10?"

Het voorbeeld toont aan dat er ook heel veel mogelijk is in een tijd met Corona en er altijd mogelijkheden zijn om er wat van te maken. Het anderhalvemeternachtvlinderen is overigens wel moeilijk is in de praktijk gebleken: je staat al snel op een kluitje zodra er een bijzondere Bonte coronamot (*Anania stachydalis* (Germar)) op het doek verschijnt. Als ik op voorhand had geweten dat er in een zeker jaar als 2020 een dergelijk situatie was ontstaan waarbij een door mij bedachte Nederlandse namenreeks zo vreselijk veel op ludieke wijze werd gebruikt, dan had ik toch eerder kroontjesmot voorgesteld. Ik hoop dat de vlinders hier zelf niet te veel van mee hebben gekregen.

Voor zij die noodgedwongen toch thuiszaten en ook de voor de zomervakantie geboekte reizen naar Alicante, Gotland of Lesbos hadden moeten cancelen was het vele manieren dichtbijhuis ook een zomerse wereld. Een warm voorjaar, een iets vochtig juli en heet augustus. Met de gedachte dat ik thuis zou blijven heb ik in overleg met de heren van het PWN afgestemd dat ik mij vrij mocht begeven in het Noord-Hollands duinreservaat. Als het ware ben je dan met de vlinders bezig, maar toch een beetje 'op vakantie'! Ik heb me hier voornamelijk beziggehouden met het vinden van de rupsen van diverse microvlinders. Ook dan realiseer je je dat deze tijd mogelijkheden biedt en je ook in eigen land vaker nieuwe plekken ontdekt.

Fig. 1. Een heel bijzondere scholierenfoto van een Wingerdpijlstaartrups.

Een voor mij speld-in-de-hooiberg-soort was de rups van de Rode heidelichtmot (*Selagia spadicella* (Hübner)). Ik heb mij wezenloos lopen zoeken naar deze soort totdat ik laag bij de grond zocht onder de jonge heideplanten en hier spinselbuizen vond die tot 6(!) centimeter de grond in reikten. Nu begrijp ik wel, dat een soort als deze prima gedijt op plaatsen met warmte, droogte en eventuele branden omdat het een veilige schuilplaats vervaardigt. Het doet bijna denken aan de wijze waarop termieten in Afrika complete tunnelsystemen met “airco” ontwikkelen. In de kweek aten de rupsen ook nog enigszins de droge heide en zodra ik ze even vergat nieuwe heide te geven, dan bouwden ze een soort hibernaculum of “doomsdaycocon”. Er verschenen uiteindelijk vier vlindertjes, met het eerste en voorts laatste exemplaar omstreeks de eerste en laatste week van juli. Geen enkele rups is gesneuveld: een taaie, maar dan een frappant toch ook uiterst zeldzame rakker. Om er in dit verhaal alweer een schepje bovenop te doen: de mensheid maar klagen over enkele dagen *quarantaine* met rekken vol toiletpapier en pasta.

Voor nu wens ik u namens het voltallige bestuur zeer prettige laatste maanden van dit jaar en veel leesplezier bij het lezen van de samengebrachte puzzelstukjes.

Tymo Muus, voorzitter

Verlag voorjaarsbijeekomst Sectie Ter Haar op 29 februari 2020 te Schoonrewoerd

Maja de Keijzer

Aanwezig (23 personen):

Ben van As, Gerard Bergsma, Tineke Cramer, Guus Dekkers, Maurice Franssen, Marja van der Grift, Hans Groenewoud, Bert Groothedde, Carel ten Ham, Abel Jagersma, Klaas Kaag, Maja de Keijzer, Bas van de Meulengraaf, Ad Mol, Frans Post, Karel Rijdsdijk, Rob Rossel, Jannie Sinnema, Siep Sinnema, Piet van Son, Henk Stuurman, Joke Stuurman, Gerrit Tuinstra.

Afwezig met bericht van verhandering (12 personen)

Ellen de Bruin, Cees Gielis, Dick en Mathilde Groenendijk, Hans Huisman, Willem Oosterhof, Marcel Prick, Peter Rooij, Johan Schipperen, Jeroen Voogd, Rob de Vos, Cun Wijnen.

Nieuwe leden (1 persoon)

Piet Admiraal.

Opening van de vergadering door de voorzitter

De voorzitter opent de vergadering en heet alle aanwezigen van harte welkom. Hij memoreert een aantal gebeurtenissen uit de achterliggende zes maanden en verbindt die aan het WWF Living Planet Report 2020 dat zojuist is verschenen. Daarnaast vermeldt hij een paar interessante publicaties, zoals het boek *The Moth Snowstorm, Nature and Joy*, door Michael McCarthy, gepubliceerd door John Murray in 2015. Vermeldenswaard is ook de publicatie *Inheritors of the Earth: How Nature is Striving in an Age of Extinction*, door vlinderprofessor Chris D. Thomas, gepubliceerd in 2017 door Penguin Books. De eindconclusie is dat het met bestuurders net zo is als met de soep: zonder ballen is het niks.

Notulen van de vorige bijeenkomst, 2 november 2019

De notulen van de vorige bijeenkomst worden goedgekeurd met inachtneming van een foutje op pagina 5 in de titel: voorjaarsbijeekomst moet natuurlijk zijn: najaarsbijeekomst.

Franje

Maurice Franssen heeft de eerste *Franje* van 2020 verzorgd en hij wijst op een paar wijzigingen vergeleken met de vorige nummers, met name in de gedrukte versie. De volgorde van de bijdragen is iets anders dan we gewend zijn, omdat Maurice werkt op basis van inleverdatum. Illustraties tussen de tekst zijn nu in de gedrukte versie in zwart-wit afgedrukt, alleen in het middengedeelte staan kleurenfoto's. De kwaliteit van de zwart-wit foto's valt wat tegen en het is misschien te overwegen om alle foto's in kleur op te nemen. Maar daar hangt wel een prijskaartje aan en deze financiële zaken zullen nog uitgezocht worden. Nieuw zijn de richtlijnen voor auteurs, die achter in staan. Het zou fijn zijn als toekomstige auteurs zich hieraan willen houden. Ook de verzending van de papieren versie gaat wat anders: in plaats van een envelop komt er nu alleen een naam/adressticker op. Dat scheelt kosten van de envelop en tijd van het handwerk om de adressen te schrijven.

Maurice geeft aan dat hij de volgende *Franje* ook nog als eindredacteur zal behandelen. Maar daarna hoopt hij op een nieuwe eindredacteur.

Financiële zaken

- Balans per 31 december 2019 en resultatenrekening over het boekjaar 2019

Penningmeester Henk Stuurman bespreekt de balans per 31 december 2019 en de resultatenrekening over het jaar 2019. Hij licht de kolommen toe en verklaart het voordelig exploitatiesaldo over 2019. Hij stelt de vergadering voor om het voordelig exploitatiesaldo toe te voegen aan het eigen vermogen van de Sectie. De vergadering stemt daarmee in.

Henk zal de leden met een betalingsachterstand aanmanen.

Maurice Franssen merkt op dat de kosten van *Franje* in 2020 wat hoger uit zullen komen, omdat de eindredacteur niet zelf de exemplaren verzendt, maar dit uitbesteed aan de drukker.

- Kascontrolecommissie

De kascontrolecommissie 2019 bestaat uit Hans Groenewoud en Rob Rossel. Zij laten de vergadering weten dat zij alle onderliggende financiële stukken thuis bij de penningmeester ontvangen en bekeken hebben. De commissie is zeer onder de indruk van zorgvuldigheid, nauwkeurigheid en deskundigheid van de penningmeester en stelt de vergadering van Ter Haar voor om de financiële verslaglegging over 2019 goed te keuren en de penningmeester te dechargeren voor het gevoerde beleid. De vergadering is het hier unaniem mee eens.

Hans Groenewoud is nu tweemaal lid van de kascontrolecommissie geweest en zijn plaats wordt ingenomen door Siep Sinnema, die samen met Rob Rossel in de toekomst de stukken over 2020 zal controleren.

Sectie Ter Haar; Balans per 31 december 2019.

BALANS per 31 december 2019.

Bezittingen	€	Schulden	€
Saldo Bank	3.669	Eigen vermogen	2.857
Saldo Kas	17	Saldo exploitatieresultaat jaar 2019	656
	3.686		3.513
Nog te ontvangen contributies	240	Vooruitontvangen contributies	414
Saldo afronding op hele €	1		
Totaal	3.927	Totaal	3.927

Het Eigen vermogen is het saldo van de exploitatieresultaten van de jaren tot en met het jaar 2018.

Secctie Ter Haar; Resultatenrekening over het jaar 2019

	Resultaat Begroot €	Resultaat Begroot €
Opbrengsten		
Contributies	1.314	1.266
		Kosten
		Zaalhuur Hei & Boeicop
		Cursus/determinatiedag
		Kosten Franje
		Vergaderkosten bestuur
		Reiskosten bestuur
		Administratiekosten bestuur
		Bankkosten
		Onvoorzienne uitgaven
Saldo afrekening WVF	297	
		955 1.000
		656 266
	Totaal 1.611	Totaal 1.611
		1.266
Beginsaldo ING BANK 01-01-2019	3.277	Eindsaldo Bank 31-12-2019
Beginsaldo KAS 01-01-2019	17	Eindsaldo KAS 31-12-2019
	3.294	17
Mutatie liquide middelen	392	
	3.686	3.686

Specificatie mutatie liquide middelen	€	€
Op 1 januari 2019 vooruitontvangen contributies	462	
Op 31 december 2019 vooruitontvangen contributies	414	-48
Op 1 januari 2019 nog te ontvangen contributies	24	
Op 31 december 2019 nog te ontvangen contributies	240	-216
Voordelig exploitatieresultaat jaar 2019		656
Mutatie liquide middelen		392
Specificatie onvoorzien uitgaven		€
Reiskosten WVF		38
Diverse overige kosten;		
oa. Representatiekosten		94
		133
Alsnog ontvangen contributies van eerder reeds van ledenlijst verwijderde leden		61
		72

WVF – Werkgroep Vlinderfaunistiek

Dit punt komt ter sprake bij de financiële zaken en van daaruit komt de vraag: hoe zit het met de actualiteit van de verspreidingskaartjes. Zoals bekend is heeft de werkgroep een andere opzet gekregen (zie *Franje* 44, najaar 2019). De database Noctua is gezamenlijke verantwoordelijkheid van De Vlinderstichting, de sectie Ter Haar en de sectie Snellen. De kaartjes met de verspreiding van de vlindersoorten worden actueel gehouden, en lopen hooguit 1 jaar achter (ook al wil er wel eens een ouder jaartal staan!). De nieuwe website bevat in elk geval de gegevens tot en met 2018. De waarnemingen worden nog steeds gevalideerd, al zijn niet alle validatoren persoonlijk bekend bij de secties.

Gezamenlijke jaarlijkse excursie met de sectie Snellen

In het verleden is altijd geprobeerd om de beide secties om de beurt de jaarlijkse excursie te laten organiseren. Jarenlang is dat ook gelukt. De voorzitter stelt dat beide secties samen de verantwoordelijkheid dragen voor de excursie en stelt voor dat de beide secties per jaar samen voor de excursie zorgen. Kennis en expertise van gebieden en organisatie zit in beide secties, en kan gedeeld worden. Het is natuurlijk helemaal niet noodzakelijk dat alleen bestuursleden de excursie organiseren. Een werkgroep met leden uit beide secties kan ook prima een excursie regelen. Mensen die hier interesse voor hebben, kunnen zich aanmelden bij de voorzitter Klaas Kaag. Er zijn binnen de besturen handleidingen en overzichten voor de inkoop van levensmiddelen, dus hulp genoeg.

Excursie 2020

De voorbereidingen van de sectie Snellen voor een excursie in de Kalmthoutse heide liepen spaak vanwege problemen met het vinden van een groepsaccommodatie. Klaas stelt voor dat hij rond Schoorl, in de kop van Noord-Holland een excursie regelt. In verband met de groepsovernachtingen zal dat in juli 2020 plaats vinden. De boswachterij Schoorl kan dan in elk geval bezocht worden, waarschijnlijk ook het Zwanenwater (met 2 of 3 lakens per

nacht) en de smalle duinstrook, de Noordduinen bij Julianadorp. Ten zuiden van Den Helder, bij Julianadorp bestaat de kans om de dagvlinder *Hesperia comma* (Linnaeus), Kommavlinder, te zien, ook is er kans om de Duinparelmoervlinder (*Fabriciana niobe* (Linnaeus)) te ontdekken (kijk bij distels!). Er wordt positief gereageerd op het voorstel.

Klaas Kaag zal de plannen verder uitwerken, vergunningen, overnachtingen en diner op zaterdag regelen en zorgen voor informatie naar de leden toe, men kan zich met het aanmeldingsformulier bij hem opgeven.

Eerdere excursies, samen met Snellen

Soesterberg 2014: Het verslag van de excursie Soesterberg is inmiddels per email aan de leden verzonden en staat ook op de website: https://www.sectieterhaar.com/verslagen-excursies/Zomerexcursie_2014.php.

Maasduinen, Noord-Limburg 2019: Het verslag van de excursie in het Maasduinen gebied wordt in de tweede helft van 2020 verwacht; een eerste impressie is al te vinden op de website: https://www.sectieterhaar.com/verslagen-excursies/Zomerexcursie_2019.php

Rupsdeterminatiedag 2020

Het aanmeldingsformulier voor deelname aan de rupsdeterminatiedag, verzorgd door Jeroen Voogd en Tymo Muus, is inmiddels aan alle leden van beide secties doorgestuurd.

Erfenissen van vlinderaars

Tymo Muus vraagt zich af wat er met de vlinder-erfenissen van vlinderaars gebeurt. Wat gebeurt er met de verzameling van vaak dure en specialistische boeken? Wat wordt er gedaan met het materiaal zoals spanplanken, kisten, spelden en dergelijke? Weten de nabestaanden wat er mee kan en mag gebeuren?

Allemaal vragen die Tymo besproken heeft met Maurice Franssen, die zelf juist ervaren had hoe fijn het was dat familie na een overlijden met hem contact opnam om een aantal vlinderboeken te schenken. Ook de spanplanken van wijlen Ruud Vis zijn daardoor goed terecht gekomen bij NEV- en/of Ter Haar-leden.

Het voorstel is om een document op te stellen, dat beide secties op hun website kunnen plaatsen en dat ook in Franje wordt gepubliceerd (zie verderop in deze Franje). Hierin stellen de besturen van de secties zich bereid om te helpen met het vinden van een goed adres voor boeken en materiaal. De secties kunnen bemiddelen, en bijvoorbeeld richtlijnen geven over de waarde van het materiaal. Waardevolle collecties kunnen bijvoorbeeld bij Naturalis worden aangeboden.

Rondvraag

Vangbuisjes. Bas van de Meulengraaf merkt op dat hij van zijn werk een groot aantal gebruikte buisjes heeft meegenomen. Wie interesse heeft kan in de pauze bij hem langs komen.

Faunistische mededelingen

Nachtvlinders in het Spijkbos

Joke Stuurman

Het onderwerp van Joke's verhaal is de inventarisatie van nachtvlinders op verschillende plekken in 't Spijkbos in de Flevopolder. 't Spijkbos ligt in de omgeving van Biddinghuizen en tegen de randmeren, op de grens van de provincie Gelderland.

In de maanden juni, juli, augustus en september werd zes keer met lamp en laken gevangen. Uiteindelijk werden er 188 macrosoorten en 89 microsoorten geteld. Zij toonde foto's van macronachtvlinders. Onder andere *Pterapherapteryx sexalata* (Retzius), Kleine blokspanner (zie Fig. 3), *Paradarisa consonaria* (Hübner), Vierkantspikkelspanner, *Schrankia costaebrigitalis* (Stephens), Gepijlde micro-uil, *Laspeyria flexula* (Denis & Schiffermüller), Bruine sikkeluil, *Lymantria monacha* (Linnaeus), Nonvlinder, *Angerona prunaria* (Linnaeus), Oranje iepentakvlinder. Deze soorten kwamen in de maand juni op twee verschillende vangplekken op het laken.

In de maand juli werd één maal gekeken en daar werd *Eupithecia inturbata* (Hübner), Esdoordwergspanner, *Chilodes maritima* (Tauscher), Smalvleugelrietboorder, *Archanara dissoluta* (Treitschke), Geelbruine rietboorder en een voor de provincie nieuw genus, *Amphipoea sp.*, Vlekulen, met acht exemplaren gespot op het laken (zie Fig. 4). Zonder genitaalonderzoek kunnen *Amphipoea*-soorten niet onderscheiden worden.

In de maand augustus werd twee keer geïnventariseerd. Ook weer op twee verschillende plekken. Op 5.viii was *Thaumatopoea processionea* (Linnaeus), Eikenprocessierups, met 125 exemplaren het meest vertegenwoordigd. Daarnaast werden onder andere *Tethea or* (Denis & Schiffermüller), Orvlinder, en *Melanthia procellata* (Denis & Schiffermüller), Witvlakbosrankspanner, gezien (zie Fig. 5). Op 27.viii was er een wat ongenode gast, namelijk *Vespa crabro* Linnaeus, Europese hoornaar, met tientallen tegelijk. Gelukkig ook nog wat leuke macro's zoals *Noctua orbona* (Hufnagel), Zwartpuntvolgeling (zie Fig. 6), en wellicht *Eupithecia selinata* (Herrich-Schäffer), Eppedwergspanner, maar deze zeer zeldzame soort kon niet officieel worden vastgelegd.

Op 22.ix werd voor het laatst gekeken. Deze keer waren de omstandigheden wisselend; onweersdreiging en naderhand toch omslaand weer, zodat er al om half elf gestopt moest worden. Daardoor ook weinig soorten, maar wel een vrij zeldzame en bedreigde soort, namelijk *Diloba caeruleacephala* (Linnaeus), Krakeling (zie Fig. 7).

Project “NachtVlinderdas”

Maurice Franssen

Maurice leidt, samen met Ineke Ammerlaan en Jippe van der Meulen, de nachtvlinderwerkgroep van de KNNV-afdeling Wageningen e.o. In 2019 heeft deze afdeling de gehele flora en fauna onderzocht van het gebied “Vlinderdas”, officieel Noord Ginkel geheten, een voormalig landbouwgebied ten noordoosten van Ede, direct ten westen van Planken Wambuis. Er is ook een veldgroep dagvlinders, deze heeft onderzoek gepleegd in het hele gebied. De nachtvlinderwerkgroep echter heeft, vanwege de toegankelijkheid, slechts op één plaats geïnventariseerd, namelijk in een bloemrijke weide in het noordoosten van het terrein. De weide wordt omzoomd door loofbosjes en een (in de zomer droogvallende) sloot met een poeltje. In deze bijdrage voor de sectie Ter Haar zijn de nachtvlinderwaarnemingen van beide werkgroepen samengenomen.

De nachtvlinderwerkgroep heeft op 7 data met licht gevangen: 5.iv, 17.v, 7 en 28.vi, 2 en 30.viii en 27.ix. Omdat de data lang van te voren waren vastgelegd was er niet veel te kiezen qua weersomstandigheden. Hierdoor varieerde het aantal vlinders van ongeveer 40 tot meer dan 200 (macro’s en micro’s samen), en het aantal deelnemers/bezoekers van 6 tot 15.

Alle waarnemingen bij elkaar genomen zijn er 287 soorten nachtvlinders gezien: 88 soorten micro’s, (waarvan 8 nog niet gevalideerd) en 199 soorten macro’s. Tot ieders verrassing bleek het gebied slecht geïnventariseerd te zijn want van deze 287 soorten waren er maar liefst 127 soorten nieuw voor het uurhok: 56 micro’s en 71 macro’s. In totaal zijn er 50 soorten gezien die vermeld staan op de voorlopige Rode Lijst (Ellis *et al.*, 2013): 13 zijn gevoelig, 29 kwetsbaar, 7 bedreigd en 1 ernstig bedreigd. Volgens de Veldgids Nachtvlinders (Waring & Townsend, 2015) zijn er 12 soorten gezien die landelijk vrij zeldzaam zijn, en 1 soort die landelijk zeldzaam is. De belangrijkste soorten werden besproken tijdens de lezing, zie hieronder.

Op 7.vi werden 4 mannetjes gezien van *Drymonia dodonaea* (Denis & Schiffermüller), Gestreepte tandvlinder. Dit is landelijk een bedreigde soort, met name in Noord-Brabant dalen de aantallen hard. Op de Veluwe is het geen bijzonderheid maar hij is wel nieuw voor het uurhok.

Mniotype satura (Denis & Schiffermüller), Roestuil, is ook nieuw voor het uurhok. Eveneens een bedreigde soort, en landelijk vrij zeldzaam, maar hij wordt nog regelmatig gezien op de Veluwe. Er werd een kakelvers exemplaar gezien op 30.viii.

Op 2 en 30.viii werd telkens één *Amphipoea* waargenomen. Die van 30.viii werd gevangen en uit het genitaalpreparaat bleek het een mannetje te zijn van *A. oculea* (Linnaeus), Graslandvlekuil. Dit is een bedreigde soort, net zoals *A. fucosa* (Freyer), Weidevlekuil, die op uiterlijk niet te onderscheiden is van *oculea*.

Van de Gevlekte pijluil *Pachetra sagittigera* (Hufnagel) werd een afgevlagen mannetje gezien op 7.vi. Het is een landelijk bedreigde soort die op de Veluwe echter nog geregeld gezien wordt.

Agrochola helvola (Linnaeus), Roodachtige herfstuil, werd op 27.ix waargenomen. Het was een zeer vers fraai getekend exemplaar (zie Fig. 8). Vroeger was dit een gewone soort op stroop maar tegenwoordig is hij bedreigd. Nieuw voor het uurhok.

De vrij zeldzame Zwartstipspanner *Scopula nigropunctata* (Hufnagel) komt meestal maar in klein aantal op de lamp. In Vlinderdas werd er een gezien op 28.vi.

De schitterende micro *Oncocera semirubella* (Scopoli), Prachtmot, is een zeldzame soort die vooral in zuid-Limburg voorkomt, maar nu ook in Vlinderdas is gezien, namelijk een exemplaar op 27.ix (zie Fig. 9).

Orthosia opima (Hübner), Bandvoorjaarsuil, is een vrij zeldzame en ernstig bedreigde vlinder. Het was een grote verrassing dat op 5.iv een mannetje van deze soort van heidevelden op de lamp af kwam (zie Fig. 10), omdat het dichtstbijzijnde biotoop kilometers ver weg ligt. Deze waarneming toont aan dat de waarnemingen van de zeldzaamheden wel leuk zijn maar verder weinig zeggen over wat er werkelijk in het gebied thuishoort; vlinders zijn immers mobiele organismen dus als er een enkel exemplaar gezien wordt kan het ook om een zwerver gaan uit het naast gelegen en zeer vlinderrijke Planken Wambuis.

Het is dus interessanter om te zien of er soorten zijn waargenomen in opvallend grote aantallen. Dat gold hier voor *Tholera decimalis* (Poda), Gelijnde grasuil, een ruim verbreide soort die echter vaak maar in een of twee exemplaren wordt gezien. Op 30.viii kwamen er echter maar liefst 14 stuks op de lampen, 13 mannetjes en 1 vrouwtje (zie Fig. 11). Kennelijk is dit bloemrijke grasland een heel geschikt biotoop voor deze schitterende uil! Hans Groenewoud merkte op tijdens de Ter Haar bijeenkomst dat *decimalis* kennelijk een goed jaar had in 2019 want hij had 7-8 exemplaren op de lamp gehad in Heumensoord bij Nijmegen terwijl hij er normaal maar een of twee ziet.

T. decimalis komt vaak samen voor met de *Tholera cespitis* (Denis & Schiffermüller), Donkere grasuil, en deze vrij zeldzame en bedreigde vlinder werd inderdaad ook hier waargenomen, 1 exemplaar op 27.ix. Beide soorten zijn nieuw voor het uurhok.

Tot slot laat Maurice nog wat mooie foto's zien van gewonere nachtvlinders die in het gebied gezien zijn, alsmede van de prachtige en zeldzame Gele kamlangpootmug *Ctenophora ornata* Meigen, een soort van vochtig terrein die vooral in zuid-Limburg en de Veluwe voorkomt.

Met dank aan André Nagelhout voor het maken van de foto's.

Literatuur

- Ellis, WN, Groenendijk, D, Groenendijk, MM, Huigens, ME, Jansen, MGM, van der Meulen, J, van Nieukerken, EJ & de Vos, R. 2013. Nachtvlinders belicht: dynamisch, belangrijk, bedreigd. De Vlinderstichting, Wageningen & Werkgroep Vlinderfaunistiek, Leiden.
- Waring, P & Townsend, M. 2015. Nachtvlinders. De nieuwe veldgids voor Nederland en België. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

Leuke waarnemingen in 2019

Klaas Kaag

Op 2.vii.2019 trof Klaas in de Schoorlse duinen op het laken een vrijwel schubloze, maar verder onbeschadigd uiltje. De schubrestanten hadden enigszins de kleur van een *Mythimna*. Bij opzetten bleek al dat het geen uiltje was. De golvende vleugelrand en donkerdere schubben deden aan een tandvlinder denken. Controle van het genitaal wees inderdaad uit dat het ging om een mannetje van het Kroonvogeltje, *Ptilodon capucina* (Linnaeus). Eigenlijk meer een bloot vogeltje, zie Fig. 2.

Fig. 2.
Het “bloot vogeltje” *Ptilodon capucina*,
Kroonvogeltje
Foto: Klaas Kaag

Een paar weken later op 25.vii.2019 trof Klaas, eveneens in de Schoorlse duinen een klein uiltje met opvallend licht zoomveld langs een donkere middenband. Even dacht hij aan een *Oligia*, maar zeker geen *strigilis*. Thuis gekomen bleek het een *Mesapamea* en na controle van het genitaal een mannetje van de Halmrupsvlinder, *Mesapamea secalis* (Linnaeus).

Minder raadselachtig, maar des te leuker waren de volgende waarnemingen. De Groene korstmosuil, *Nyctobrya muralis* (Forster), was nieuw voor Den Helder. Deze soort komt vooral beneden de rivieren goed voor, maar rukt langzaam op naar het noorden. Zowel op 17.vii, als op 29.vii.2019 zat een exemplaar in de val.

In de Schoorlse duinen zat op 28.vi.2019 een exemplaar van de Splinterstreep, *Naenia typica* (Linnaeus) op smeer. Een niet zo algemene soort die wat naar het westen lijkt te schuiven. Ook in de Schoorlse duinen, maar dan op licht, het Gemarmerd heide-uiltje, *Elaphria venustula* (Hübner). Van dit kleine, rossige uiltje werd zowel op 1.vi, als op 28.vi.2019 een exemplaar waargenomen.

In Den Helder tenslotte, zat op 9.ix.2019 een Blauwvleugeluil, *Peridorma saucia* (Hübner) op de laat bloeiende vlinderstruiken in het plantsoen bij Klaas voor het huis. Dat was met 64 exemplaren van 16 soorten de beste avond in het plantsoen.

Vierbandspanners

Klaas Kaag

Daarnaast vroeg Klaas aandacht voor het lastige duo *Xanthorhoe ferrugata* (Clerck), de Vierbandspanner, en *X. spadicearia* (Denis & Schiffermüller), de Schijn-vierbandspanner.

Aangezien Klaas zijn determinaties niet vertrouwde, heeft hij zijn hele collectie op genitaal gecontroleerd. Daaruit bleek dat hij maar vier *ferrugata*'s had: 1 man uit Schoorl (12.viii.1984) en 3 mannen van Schiermonnikoog (4.vi.1987). Van 1988 t/m 2019 heeft hij alleen maar 26 *spadicearia*'s gevangen, zowel mannetjes als vrouwtjes, in Schoorl, Den Helder, 't Zand en het Zwanenwater. Je gaat je dan afvragen wat er aan de hand is. Is het gewoon toeval dat hij actief is in een gebied (Kop van Noord-Holland) waar alleen *spadicearia* nog voorkomt, of is er meer aan de hand. Hij heeft daarom aan Jurriën een uitdraai uit *Noctua* gevraagd van waarnemingen van beide soorten. Aangezien alleen bij zijn eigen waarnemingen stond aangegeven dat er naar het genitaal gekeken was, heeft hij een aantal 'grote' waarnemers gevraagd of ze beide soorten in collectie hadden en of het genitaal wel eens gecontroleerd werd. Het bleek dat niemand het genitaal controleerde, maar de meesten gaven wel een aantal kenmerken aan waar ze de soorten mee uit elkaar houden. Charles Naves liet al snel weten dat een gecontroleerd mannetje *spadicearia* inderdaad *spadicearia* was. Johan Schipperen had meteen alle mannetjes gecontroleerd en goed bevonden.

Een nadere bestudering van de beschrijving van Lempke (1950), maakt het verhaal ook niet helemaal duidelijk. Bij *ferrugata* staat dat de typische vorm een eenkleurig roodachtige middenband heeft, maar dat de meest voorkomende vorm een zwarte middenband heeft. Daarna volgt dat de zwarte middenband recessief is ten opzichte van de roodachtige, wat met elkaar in tegenspraak lijkt. Bij *spadicearia* beschrijft hij de vorm *nigrofasciata* Djakonov, 1926 waarvan de vleugels een zwarte middenband zouden hebben.

Op de tekening (fig 45 in Lempke) en bijbehorende beschrijving meldt Lempke dat bij *spadicearia* de middenband meestal levendig getekend is met duidelijke lijnen, dat er een vrij scherp afstekende golflijn door het zoomveld loopt en dat de achtervleugel duidelijke dwarslijnen hebben met meestal een donkere achterrand. Bij *ferrugata* is de middenband meestal eenkleurig, is de golflijn onduidelijk en de achtervleugels onduidelijk getekend, eenkleurig of donkerder naar de basis.

Deze beschrijving komt aardig overeen met de opgezette mannetje zoals die zijn afgebeeld op Lepiforum.de. Bij de vrouwtjes is het verschil al minder duidelijk. Bij de beesten in de collectie van Klaas zie je hetzelfde: duidelijke verschillen tussen de mannetjes en veel minder duidelijk bij de vrouwtjes. Maar dan omgekeerd! Wat *spadicearia* lijkt is in beide gevallen *ferrugata* en vice versa. Een waarschuwing voor te snelle conclusies. De vraag aan de aanwezigen is dan ook, kijk nog eens goed naar de exemplaren in je collectie, kijk of je nog steeds achter de determinatie staat en kijk dan naar het genitaal. Dat is in ieder geval voor het mannetje vrij eenvoudig van de buitenkant te beoordelen door haren en schubben aan de onderzijde van de achterlijfspunt voorzichtig weg te vegen met een penseel.

Literatuur

Lempke BJ 1950 Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (deel 9). Tijdschrift voor Entomologie 92:113-218.
www.lepiforum.de

Fig. 3 (linksboven): *Pterapherapteryx sexalata*, Kleine blokspanner.

Fig. 4 (rechtsboven): *Amphipoea* sp., Vlekuil.

Fig. 5 (linksmidden): *Melanthia procellata*, Witvlekbosrankspanner.

Fig. 6 (rechtsmidden), *Noctua orbona*, Zwartpuntvolgeling.

Fig. 7 (links): *Diloba caeruleocephala*, Krakeling.

Foto's: Joke Stuurman.

Fig. 8 (linksonder): *Agrochola helvola*, Roodachtige herfstuil.

Fig. 9 (rechtsonder): *Oncocera semirubella*, Prachtmot. Foto's: André Nagelhout.

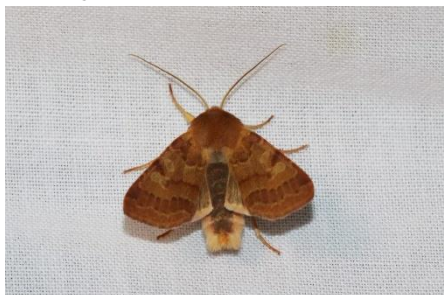

Fig. 10 (links): *Orthosia opima*, Bandvoorjaarsuil.

Fig. 11 (rechts): *Tholera decimalis*, Gelijnde grasuil. Foto's: André Nagelhout.

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

Fig. 12: Exemplaren van *Xanthorhoe ferrugata*, Vierbandspanner, en *Xanthorhoe spadicearia*, Schijn-vierbandspanner, om uw determinaties te oefenen.
Foto's: Gerrit Tuinstra.

Fig. 13 (links): Witte bastmineermot (*Zimmermannia atrifrontella*). Fig. 14 (rechts): Gezaagde eikenvouwmot (*Phyllonorycter kuhlweiniella*). Foto's: Remco Vos

Fig. 15. 5 stuks van het Prachtpurper-uiltje (*Eulemma purpurina*). Foto: Tymo Muus

Fig. 16. Gevlamde uil (*Actinotia polyodon*) Foto: Remco Vos

Fig. 17 (linksboven): kokers van de Zeepkruidkokermot (*Coleophora saponariella*) op zeepkruid. Fig. 18 (rechtsboven): aanhechtingsplaatsen van kokers. Fig. 19 (linksonder): koker. Fig. 20 (rechtsonder): imago. Foto's: Guus Dekkers.

Vierbandspanners vervolg

Klaas Kaag en Gerrit Tuinstra

Naar aanleiding van de presentatie van Klaas op de voorjaarsbijeenkomst (zie de vorige pagina's van deze Franje) heeft Gerrit de exemplaren van beide vierbandspanners in zijn collectie op genitaal gecontroleerd. Daaruit bleek dat een aantal verkeerd gedetermineerd was. Gerrit heeft toen het initiatief genomen om al zijn opgezette exemplaren (27 stuks) te fotograferen en dit rond te sturen naar een aantal mensen met het verzoek de gefotografeerde exemplaren te determineren en de resultaten terug te sturen. Klaas heeft het document nog naar wat waarnemers gestuurd die hij al eerder benaderd had voor zijn presentatie. Uiteindelijk hebben zeven mensen gereageerd, zodat er negen lijstjes met determinaties zijn.

De lijst bestond uit 12 exemplaren van *X. spadicearia* (Denis & Schiffermüller), Schijnvierbandspanner (8 M, 4 V) en 15 exemplaren van *X. ferrugata* (Clerck), Vierbandspanner (6 M, 9V). Het aantal goede determinaties varieerde van 16 (59%) tot 25 (93%), met gemiddeld 20 goede determinaties (74%) per deelnemer. Dit lijkt nog een redelijk resultaat. Het is echter maar de vraag of deze score significant afwijkt van kop of munt gooien als alternatief. Dit blijkt ook uit het feit dat het niet steeds dezelfde vlinders waren die goed of fout gedetermineerd werden. Zelfs de twee deelnemers die 'maar' twee determinaties fout hadden, hadden elk twee andere exemplaren fout. In onderstaande tabel is te zien dat slechts vier exemplaren door iedereen goed gedetermineerd werden. Geen enkel exemplaar werd door alle deelnemers fout beoordeeld. Dit beeld is voor beide soorten en voor mannetjes en vrouwtjes min of meer gelijk, hoewel de echte instinkers 2 mannetjes *spadicearia* zijn die 7x fout werden gedetermineerd (en 1x overgeslagen). Er is ook geen enkele van de 12 *spadicearia*'s die door iedereen goed gedetermineerd werd.

Foute determinatie	Aantal keer	<i>X. spadicearia</i>	<i>X. ferrugata</i>	Man	Vrouw
0	4	0	4	2	2
1	8	3	6	6	3
2	9	6	2	2	6
3	1	0	1	1	0
4	1	1	0	1	0
5	2	0	2	0	2
6	0	0	0	0	0
7	2	2	0	2	0
8	0	0	0	0	0
9	0	0	0	0	0

In totaal werden niet minder dan 17 exemplaren (63%) door 1 of 2 mensen fout gedetermineerd. Het waren weliswaar niet allemaal kakelverse, mooi uitgekleurde exemplaren, maar die heb je in het veld ook niet. Dat betekent dat er een grote kans is dat een willekeurig exemplaar fout gedetermineerd wordt. *X. spadicearia* lijkt wat moeilijker dan *ferrugata*, maar de vraag is hoe je dat weet! Het is dus oppassen geblazen met dit

illustere duo. Voor een zuiver beeld van het voorkomen van deze soorten en eventuele trends verdient het toch aanbeveling in ieder geval de mannetjes op genitaal te controleren. Dit kan vrij eenvoudig uitwendig door met een kwastje en fijne pincet de haren op de achterlijfspunt te verwijderen, zodat de haak van het grijporgaan zichtbaar wordt. In het nachtvlinderboek (Voogd, 2019) staat dit afgebeeld.

Met dank aan Maurice Franssen, Hans Huisman, Charles Naves, Johan Schipperen, Siep en Jannie Sinnema, Joke Stuurman en Reinder Wijma voor hun bereidheid de foto's voor ons te determineren.

De vlinders die ter determinatie werden aangeboden zijn in klein formaat weergegeven op de kleurenpagina's (zie Fig. 12). Een leuke uitdaging voor wie ook een poging wil wagen. Stuur de uitslag naar klaas.kaag@hetnet.nl.

Literatuur

Voogd, J. 2019. Het Nachtvlinderboek. KNNV Uitgeverij, Zeist.

Peelvlinders

Frans Post

Frans vertelt ons over de Peelvlinders. Tussen 1999 en 2019 heeft hij dit gebied van ruim 3500 ha meerdere keren per jaar op 16 plekken bezocht. Hij vat zijn gegevens voor ons samen en geeft een interessant verslag.

Bestuursmededelingen sectie Snellen

Ledenbestand

Met betrekking tot de ledenmutaties hebben we enkele nieuwe leden. Wij verwelkomen Piet Admiraal, Guido Band, Joke van Luin, Bas van de Meulengraaf en Louise de Kort. De heren Carlo Schaefer en Christoph Kayser hebben hun lidmaatschap opgezegd.

Tot onze spijt hebben wij vernomen dat Aad Geeve op 13 juni is overleden. Aad was sinds 2017 lid en was als absolute beginner vanaf het moment dat wij hem leerden kennen uitermate enthousiast op het gebied van nachtvlinders. Hij stond, helemaal qua leeftijd, nog midden in het leven.

Activiteiten

Om het gebrek aan fysieke bijeenkomsten te compenseren organiseren wij voor de volgende dagen enkele veldexcursies met een eigen thema. We hebben vanwege de Covid maatregelen een deelnemerslimiet, dus we vragen u wel vooraf aan te melden bij het bestuur.

Bladmineerdersexcursie op zaterdag 26 september 2020

We maken een wandeling door het recreatie- en natuurgebied Kwintelooyen en vertrekken vanaf de parkeerplaats om 11.00 uur. Het gebied is onderdeel van de Utrechtse Heuvelrug, gelegen ten zuiden van Veenendaal in de gemeente Rhenen. Onder de terugkerende leiding van Ben van As zullen we ons voornamelijk gaan richten op de bladmineerders.

Rupsen in de herfst excursie zaterdag 17 oktober 2020

We maken een wandeling rondom het terrein van afvalverwerkingsbedrijf Attero te Wijster en vertrekken om 11.00 uur vanaf de parkeerplaats bij de Kiosk ter hoogte van de VAMweg 5. De intentie is om hier te zoeken naar diverse soorten rupsen en mineerders, in het speciaal op de meer lagere planten en in de stengels.

Winterexcursie Veluwe zaterdag 23 januari 2021

Centraal gelegen in de nabijheid van het knooppunt Waterberg vertrekken we vanaf het toegangshek aan de Apeldoornseweg (52°01'53.5"N 5°55'46.1"E), dit is één zuidelijker dan die van het uitstrooitrein. De zoektocht is gericht op de overwinterende rupsen van diverse zakdragers, zoals de pluimzakdrager (*Ptilocephala plumifera*), spiegelbladrollers (*Cydia*) in wondhout van naaldbomen, rupsen in zwammen, mossen en in dood hout.

Andere mededelingen

Ons lid Paul van Wonderen maakt sinds enige maanden filmpjes in de natuur waarbij hij vertelt hoe hij bepaalde soorten rupsen en vlinders weet te vinden en toont daarbij gedetailleerde beelden. Zijn filmpjes zijn te vinden op www.youtube.com/user/paulussius

Een zeer fraai Brits boek getiteld “Common Micro-Moths of Berkshire: A Guide to Identification of Some Common Micro-Moths” is onlangs geheel gratis en als PDF nu beschikbaar op de website <https://sites.google.com/site/berksmoths>. Het boek toont de meest karakteristieke en herkenbare soorten uit de graafschap Berkshire met handige platen, vergelijkingen en geheel logisch: de regionale status van de soorten.

De uitgever en tevens Pyraloidea kenner František Slamka heeft aangegeven een herdruk van *Tortricoidea of Europe* (= bladrollers van Europa) te overwegen als hier animo voor is. Het gaat hier om twee volumes van royaal A4 formaat met besprekingen van alle Europese soorten (excl. Canarische Eilanden en Azoren) met afbeeldingen van de genitaliën en de vlinders in geprepareerde houding. De prijs voor elke volume zal rond de 60 á 70 euro liggen. Volume 1 behandelt de Torticinae (boogbladrollers etc.) en de Cochylinae (smalsnuitjes etc.), volume 2 de grote resterende groep van de Olethreutinae. Wellicht kunnen wij onze belangstelling hiervoor uitspreken en op voorhand een bestelling doen. Indien u behoort tot de belangstellenden, bij deze de oproep dit kenbaar te maken aan het bestuur!

Een mini-nachtvlinderexcursie op de voormalige vliegbasis Soesterberg

Violet Middelman, Remco Vos & Tymo Muus

Door de corona-pandemie konden we dit jaar alleen maar met z'n tweetjes nachtvlinders inventariseren, helaas zonder gasten. De Nationale Nachtvlinder Nacht kon ook niet door gaan. Zo jammer allemaal, maar het was niet anders.

Nadat de regels werden versoepeld wilden we een poging wagen om met een paar mensen nachtvlinders te inventariseren. Begin juni vroegen we aan onze contactpersonen bij het Utrechts Landschap of het goed was als we een mini-nachtvlindernacht zouden doen met maximaal 15 gasten. Wat waren we blij toen we toestemming kregen!

Een select gezelschap, waaronder een aantal leden van Snellen & Ter Haar en een aantal personen uit de omgeving van Soest, kreeg daarop een bericht van ons of ze interesse hadden in een avondje nachtvlinderen. Na veel enthousiaste reacties prikten we een datum. Zaterdag 8 augustus, en wel in het sheltergebied van de voormalige Vliegbasis Soesterberg.

Begin juni, toen we begonnen met deze avond te plannen, heb je natuurlijk geen idee hoe het weer over 2 maanden zal zijn, maar ja, je moet ergens beginnen. We hadden nooit gedacht dat we dan midden in een hittegolf zouden zitten! Overdag 34 graden en 's nachts minimaal 23 graden, uitzonderlijk warm en ideaal voor nachtvlinders.

Naast de vergunning van het Utrechts Landschap kregen we ook hulp van Paul van Wonderen, Jan-Jaap Boehlé, Henk Hunneman en Tymo Muus om op wat meer plekken vlinders te kunnen inventariseren. In het zogenaamde sheltergebied, grote loodsen waarin vroeger de straaljagers stonden, hadden zij een plekje uitgezocht en er waren vier lakenopstellingen met de menglichtlampen, één toren en één lichtval met LepiLED.

Al snel kwamen de anderen en nadat iedereen plechtig had beloofd om zich aan de coronamaatregelen te houden konden we van start gaan. Maar niet voordat we een politiecontrole kregen. Ze hadden een melding gekregen over een eventueel corona-feestje. Gelukkig hadden we alles op orde, we konden de vergunningen laten zien. Ook al hadden we dit kleine evenement aangemeld bij de BOA van het Utrechts Landschap, de twee agenten

kwamen toch vanuit Amersfoort om te checken. Helemaal prima, want de kans op hangjongeren is zeer reëel. Wij waren echter aanwezig om nachtvlinders te inventariseren. En man, man, wat kwamen er veel vlinders op onze lampen af!

Uiteindelijk werden er deze avond meer dan 275 soorten gezien, met enkele bijzondere soorten die wij, en ook de anderen nog niet gezien hadden. Naast natuurlijk de algemene soorten zaten er een aantal leuke en interessante soorten tussen, zowel macro's als micro's. Hieronder zullen wij enkele soorten benoemen.

Een soort waarvan qua levenswijze van de rups weinig bekend is, is de Fluweelpalpmot (*Acompsia cinerella* (Clerck)). De soort wordt in provincie Utrecht niet vaak gezien, er staan wel enkele onbevestigde waarnemingen op waarneming.nl. Deze soort is zowel op één van de lakens als op een LepiLED gezien.

Een bijzondere soort die gezien werd was de Witte bastmineermot (*Zimmermannia atrifrontella* (Stainton)). Deze soort kwam al vroeg op een laken zitten, Remco heeft hem toen op de foto kunnen zetten (Fig. 13), maar wilde deze 'potten' wat helaas niet lukte. Later op de avond kwam Tymo bij hetzelfde laken kijken en hij vond een exemplaar terug en benoemde deze soort. Het is een klein vlindertje met een spanwijdte van zo'n 6,5 tot 8 mm. De imago's zijn lastig te onderscheiden van de Bruine bastmineermot (*Z. longicaudella* (Klimesch)). Één van de verschillen tussen deze twee soorten is de thorax, deze is bij *Z. atrifrontella* beige en bij *Z. longicaudella* donkerbruin. De rupsen van deze beide soorten maken in de gladde bast en takken van jonge eiken vrij lange gangen. Meestal staan deze aan de bosrand op zonnige plekken.

Weer een soort die wij deze avond zagen is de grote zwartwitmot (*Ethmia bipunctella* (Fabricius)). Deze soort wordt vooral aan de kust en in Limburg gezien. Dit was voor ons de eerste keer dat wij deze op de vliegbasis zagen. Net als de Vierpuntzwartwitmot (*E. terminella* (Fletcher)) en de Dwerglepelmot (*Tinagma ocnerosomella* (Stainton)), beide soorten die wij gezien hebben in dit gebied, hebben de rupsen als waardplant Slangenkruid (*Echium vulgare*). Eens kijken of we in de toekomst de rupsen ook gaan vinden.

Op de vliegbasis staan veel planten van Gewoon duizendblad (*Achillea millefolium*), het was dan ook leuk om een Duizendbladooglapmot (*Bucculatrix cristatella* (Zeller)) op het laken te zien. De rupsjes maken een zeer fijn gangmijntje dat de bladrand volgt, de frass ligt in een smalle middenlijn. In een later stadium verlaat het rupsje de mijn en leeft dan vrij en begint met het leegvreten van een blad vanaf de bladrand. De rupsjes zijn te vinden in april-mei en juli.

Een soort die veel gezien wordt aan de kust is de Oranje kustmot (*Caryocolum marmoreum* (Haworth)). Maar Tymo zag deze op een van de lakens zitten. Dit betreft voor ons een nieuwe soort voor het gebied. In het verre verleden, voor 1882, is deze soort door P.C.T. Snellen al eens waargenomen bij Soest en de Bilt (Snellen, 1982). Verschillende soorten Hoornbloem (*Cerastium*) zijn de waardplant van deze vlinder, even nazoeken op waarneming.nl liet enkele vondsten van deze plant in het gebied zien. De plant komt veel voor op zandige plaatsen, en is een typische kustsoort. Maar mogelijk door de ligging van de vliegbasis op de hogere zandgronden van de Utrechtse Heuvelrug kunnen deze soorten er ook voorkomen. Het zou dus kunnen dat de Oranje kustmot hier een vaste locatie heeft.

Een mooi getekende *Phyllonorycter* is de Gezaagde eikenvouwmot (*Phyllonorycter kuhlweiniella* (Zeller), zie Fig. 14). Een soort die wij eerder al op de vliegbasis en op enkele plaatsen in de omgeving van Soest hadden aangetroffen. Maar ook iets noordelijker bij Hilversum en Laren wordt deze soort de laatste jaren met enige regelmaat gezien. Verder wordt deze soort voornamelijk gezien in Overijssel, Gelderland, Noord-Brabant en Limburg. De rupsjes maken op de bladeren van eik (*Quercus* sp.) een kleine onderzijdige vouwmijn, van ongeveer 15 mm. De onderepidermis heeft veel, zeer fijne ribbeltjes. De pop bevindt zich in een zeer ijle cocon in de hoek van de mijn, de frass ligt in een klomp in de andere hoek. De rupsjes zijn te vinden in juli en september-oktober.

Een soort die wij nog niet eerder zagen op de vliegbasis is de Koolzwamot (*Apomyelois bistriatella* (Hulst)). Wel hadden wij deze in 2016 al eens iets zuidelijker op de Utrechtse heuvelrug, (Vos, 2017). De rups zou naar Goater (1986) leven op de slijmzwam Veelkoppig draadwatje (*Trichia verrucosa*). Mogelijk heeft deze soort als voedsel een heel scala aan houtskoolzwammen.

In het veld bij een van de lakens stonden vele planten van Echt duizendguldenkruid (*Centaureum erythraea*), het was ergens dan ook geen verrassing dat de Duizendguldenkruidvedermot (*Stenoptilia zophodactylus* (Duponchel)) op dit laken verscheen. Dit was voor ons een nieuwe soort op de vliegbasis. De rupsjes maken een voldiepe blaasachtige mijn in het blad, waarbij de frass in verspreid liggende bruine korrels ligt. De rupsjes blijven vaak tot kort voor verpopping in de mijn, soms verlaten zij deze eerder en gaan zij vreten van de bloemknopjes en onrijpe vruchten. De rupsjes zijn te vinden van mei tot en met september.

En ineens was er veel enthousiasme onder de mensen die bij een laken stonden: een Prachtpurperuiltje (*Eublemma purpurina* (Denis & Schiffermüller))! Niet veel later zat er nog een tweede exemplaar en later op de avond zaten er vijf (zie Fig. 15)! Voor bijna iedereen was dit de eerste keer dat ze deze schitterende soort zagen, dus het enthousiasme was zeker terecht. Deze soort lijkt te profiteren van de warme zomers die we de laatste jaren hebben, want het aantal waarnemingen loopt hard op.

Een soort die wij op de vliegbasis al eens eerder gezien hadden (2018) en ook in de aangrenzende gebieden sinds 2016 jaarlijks zien is Gevlamde uil (*Actinotia polyodon* (Clerck), zie Fig. 16). De rupsen, die te vinden zijn van juni tot september, leven op Sint-janskruid (*Hypericum perforatum*) en Hokjespeul (*Astragalus glycyphyllos*) (Waring & Townsend 2015).

Tsja, een groot deel van nachtvlinderend Nederland had de Bruine sikkelui (*Laspeyria flexula* (Denis & Schiffermüller)) al eerder op het laken gehad, en gelukkig hadden wij deze soort begin dit jaar ook 'eindelijk' op ons laken. Ook deze avond zat er een exemplaar op het laken, dit was inmiddels onze derde exemplaar van het jaar en we zagen ze allemaal in verschillende gebieden in onze omgeving. Voor ons is dit dus ook een nieuwe soort voor de vliegbasis.

Het was een geweldige avond voor iedereen en een goede vervanging voor de Nationale Nachtvlinder Nacht en/of het Snellen-Ter Haar weekend. Een aanrader voor iedereen om eens met meerdere mensen op een locatie te gaan staan, je zult zien dat je dan meer soorten

zult hebben dan met één laken. Je kunt er een eigen mini Nachtvliedernacht of weekend excursie van maken. Zorg wel voor de juiste vergunningen!

Een complete soortenlijst van deze avond is hier te vinden:

https://docs.google.com/viewerng/viewer?url=http://vlinderseeland.nl/onewebmedia/Soortenlijst_VBS_20200808.pdf

Literatuur

Goater, B. 1986. British Pyralid Moths. Harley Books, Martins, Great Horkesley, Colchester, Essex, UK.

Snellen, PCT. 1882. De vlinders van Nederland. Microlepidoptera, systematisch beschreven. Leiden.

Vos, R. 2017. Micro's in Eemland (Soest en Baarn e.o.), Franje 20 (40): 47-49.

Waring, P & Townsend, M. 2015. Nachtvlieders. De nieuwe veldgids voor Nederland en België. Kosmos Uitgevers, Utrecht/Antwerpen.

www.waarneming.nl

Inheemse vlinders op Amerikaanse eik en Amerikaanse vogelkers

Remco Vos & Tymo Muus

Op 6 juli 2020 liepen wij in de omgeving van het Friese Bakkeveen op zoek naar rupsen en troffen een aantal soorten rupsen aan op Amerikaanse eik (*Quercus rubra*) en Amerikaanse vogelkers (*Prunus serotina*). Slechts zeer incidenteel worden er waarnemingen gedaan van rupsen op deze voedselplanten, het was dus interessant om meerdere soorten te zien foerageren op deze planten. De mogelijkheid bestaat dus dat soorten toch in staat zijn deze planten te accepteren. Het is soms moeilijk om te bepalen of deze planten structureel als voedselbron kunnen dienen, omdat er ook enkele gevallen van xenofagie bekend zijn. Met *xenofagie* wordt een tijdelijke overstap aangeduid, bij wijze 'per ongeluk', omdat de plant soms in de nabijheid staat van de meest gebruikte voedselplant. Interessante voorbeelden van xenofagie zijn mineerders die ook aan de hand van hun levenswijze, namelijk een mijn, duidelijk maken dat ze toch al meerdere dagen of weken kunnen leven op een minder gebruikelijke voedselplant. Onderstaand overzicht zal weliswaar niet compleet zijn, maar wij hopen dat ons schrijven men in het veld kan aansporen net iets bewuster uit te kijken naar rupsen op exotische bomen en struiken!

Amerikaanse vogelkers

De Amerikaanse vogelkers of bospest wordt vooral gezien als een plaag in natuurgebieden en natuurontwikkelingsgebieden. De soort is in Nederland en België geïntroduceerd en vanaf de jaren twintig van de twintigste eeuw als vulhout in de bossen aangeplant. De plant maakt blauwzuur aan, waar diverse insectensoorten maar ook omringende planten hinder van kunnen ondervinden. De concentraties blauwzuur die de plant produceert is schijnbaar intussen lager dan eerder het geval was. Het kan een verklaring zijn voor het feit dat steeds meer insecten om die reden de plant (beter) accepteren. Enkele andere insectensoorten zijn de vlinders wellicht al voorgegaan, zoals bijvoorbeeld het vijfstippelig struikhaantje

(*Gonioctena quinquepunctata*), een kever. Volgens de kenners verkiest deze Amerikaanse vogelkers boven zijn oude habitat: de lijsterbes. Menno Schilthuizen heeft vanaf 2007 (Vroege Vogels, 2016) een inventarisatie gedaan naar de insectensoorten die te vinden waren op Amerikaanse vogelkers, dat waren er omstreeks 2016 zo'n 65 soorten. Het is gebleken dat deze invasieve soort vaak nog populairder was onder de insecten dan de inheemse vogelkers (*Prunus padus*).

De meest dominante vlinder op Amerikaanse vogelkers is wellicht de Hangmatmot (*Lyonetia clerkella* (Linnaeus)), Grote wintervlinder (*Erannis defoliaria* (Clerck)), Donsvlinder (*Euproctis similis* (Fuessly)) en de Witvlakvlinder (*Orgyia antiqua* (Linnaeus)). Er zijn meerdere waarnemingen van rupsen op deze plant. Meer incidentele vondsten zijn die van de Grote appelbladroller (*Archips podana* (Scopoli)), Vruchtboomvouwmot (*Phyllonorycter corylifoliella* (Hübner)), de Pruimenballonmot (*Stigmella plagicolella* (Stainton)), het Kroonvogeltje (*Ptilodon capucina* (Linnaeus)), de Kromzitter (*Asteroscopus sphinx* (Hufnagel)) en de Elzenuil (*Acrionicta alni* (Linnaeus)). Op waarneming.nl wordt de laatstgenoemde steeds vaker ingevoerd met foto's van vretende rupsen op deze plant. Vanzelfsprekend zijn er ook meer rupsen waargenomen op Amerikaanse vogelkers, maar het is dan nog onduidelijk of er dan sprake is van 'voeden' of het slechts een gevalletje 'oeps, verdwaald!' betreft!

Amerikaanse eik

De Amerikaanse eik is sinds de 19^e eeuw veel aangeplant in ons land, omdat hij op tamelijk arme en zure gronden nog vrij goed groeit, duidelijk sneller dan onze inheemse eiken. In de herfst is de Amerikaanse eik echt een aanwinst voor het landschap, maar verder is het een vrij grof gevormde boom die het qua schoonheid niet kan opnemen tegen tal van andere bomen. Ook is het een relatief kort levende boom: na 150 - 200 jaar takelen de meeste exemplaren snel af. Omdat de soort hier geen natuurlijke ontwikkeling heeft gehad, zijn er weinig insecten, schimmels en andere levende wezens met hem geassocieerd. Eén van de meest gevonden mineerders die mogelijk in de jaren 80 voor het eerst in ons land verscheen is de Amerikaanse ooglapmot (*Bucculatrix ainsliella* Murtfeldt). Pas in 2009 en 2010 was een kleine uitbraak van deze toen nog voor ons bekende soort nodig om deze soort op onze radar te krijgen.

Tijdens de wandeling troffen we bijzonder veel soorten aan op deze plant. In de eerste plaats de hiervoor genoemde *Bucculatrix ainsliella*, maar ook een Gewone eikenvlekmot (*Tischeria ekebladella* (Bjerkander)), diverse dwergmineermotten (*Stigmella spec.*), een Voorjaarskortvleugelmot (*Diurnea fagella* (Denis & Schiffermüller)), diverse eilegels van waarschijnlijk het Bont schaapje (*Acrionicta aceris* (Linnaeus)), meerdere bladkegels van vermoedelijk de Goudvlekstelmtot (*Caloptilia alchimiella* (Scopoli)), talloze vouwmijnen van mogelijk de Gewone eikenvouwmot (*Phyllonorycter quercifoliella* (Zeller)), één rups van de Eikenooglapmot (*Bucculatrix ulmella* (Zeller)) en een warm gezelschap van meerdere wapendragerrupsen (*Phalera bucephala* (Linnaeus))! Even voor een stuk context: het ging hier om slechts een aantal laaghangende takken die wij afzochten!

Naar aanleiding van deze ervaring zijn wij ook in onze eigen waarnemingen en die van waarneming.nl gedoken en komen tot de conclusie dat er zeker meer soorten zijn die af en toe dol zijn op een blaadje van de Amerikaanse eik, zoals de Loofboombladroller (*Gypsonoma dealbana* (Frolich)), Zilvermijnmot (*Acrocercops brongniardella* (Fabricius)),

Oostelijke eikenblaasmijnmot (*Ectoedemia heringi* (Toll)) en Gewone eikenblaasmijnmot (*E. albifasciella* (von Heinemann)), Voorjaarsboomspanner (*Alsophila aescularia* (Denis & Schiffmüller)), Vuurmot (*Carcina quercana* (Fabricius)), Eikentopspinselmot (*Acrobasis consociella* (Hübner)), Gewone spikkelspanner (*Ectropis crepuscularia* (Denis & Schiffmüller)), Grote wintervlinder (*Erannis defoliaria* (Clerck)), Slakrups (*Apoda limacodes* (Hufnagel)), Kroonvogeltje (*Ptilodon capucina* (Linnaeus)), Psi-uil (*Acronicta psi* (Linnaeus)), Kromzitter (*Asteroscopus sphinx* (Hufnagel)), Hazelaaruil (*Colocasia coryli* (Linnaeus)), Meriansborstel (*Calliteara pudibunda* (Linnaeus)), Plakker (*Lymantria dispar* (Linnaeus)), Donsvlinder (*Euproctis similis* (Fuessly)). Dat zijn al meer dan 25 soorten.

Literatuur

<https://www.bnnvara.nl/vroegevogels/artikelen/amerikaanse-vogelkers-aantrekkelijk-voor-kevers>, 29 april 2016
waarneming.nl

Zeepkruidkokermot – *Coleophora saponariella* Heeger, 1848

Guus Dekkers

Geïnspireerd door de vondst van kokers van de zeepkruidkokermot – *Coleophora saponariella* Heeger, 1848 door Vera Vanderbulcke op 1 juli 2020 in haar eigen tuin in Bergen op Zoom bezocht ik drie plekken in West-Brabant waarvan ik weet dat er zeepkruid staat. Dat is in de gemeente Woensdrecht (23.vii.2020) langs de Oude Postbaan en langs de Putseweg in Grenspark Kalmthoutse Heide en langs de Roosendaalse Baan in Roosendaal (21.vii.2020). Hoe het minuscule vlindertje het voor elkaar krijgt, is een raadsel maar op alle drie de plekken zijn vraatsporen en zelfs kokers (zie Fig. 17) te vinden. En dat is een wonder omdat de eerste waarnemingen bij de Meinweg dateren van juni 2010 (informatie van waarneming.nl en ongepubliceerde jaarlijst van Tymo Muus). Enkele waarnemingen in 2012, 2013 en 2015 (Noctua) en pas sinds 2018 (die hele warme zomer) wordt de soort vaker doorgegeven. Het kan haast niet dat deze soort eerder over het hoofd is gezien. De vraatsporen zijn overduidelijke witte vlekken die ook op de bovenkant het blad te zien zijn (zie Fig. 18) en ook nog de donkere kokertjes aan de onderkant. Op kleine plantjes en laag bij de grond heb je de meeste kans om de kokers te vinden. Let op de karakteristieke gaatjes waar de koker is aangehecht geweest. Ik neem twee kokertjes mee om binnenshuis uit te kweken wat zowaar nog lukt ook (zie Fig. 19). Op 13.viii.2020 zijn beide vlinders ontpopt (zie Fig. 20).

Het wonderlijke jaar 2020. Over soorten die er niet waren.

Hans Huisman

Omdat het twijfelachtig is of, vanwege de coronatoestanden, bijeenkomsten van Snellen en Ter Haar wel doorgaan lijkt het zinvol om Franje te gebruiken voor een voorlopige indruk van het afgelopen vangseizoen. Voorlopig, want het jaar is nog niet om en de moeilijker kenbare soorten moeten nog verder bekeken worden. Maar er tekent zich al een duidelijk patroon af: een merkwaardig, onevenwichtig jaar, veel soorten die ontbraken of schaars waren, vaak een klein aantal soorten per vangavond en ook weinig exemplaren per soort, met daarnaast diverse uitschieters, avonden met veel soorten of met heel opmerkelijke vangsten.

Het is moeilijk om soorten te noteren, die juist niet gezien zijn en om daarover het goede overzicht te houden. Het is ook minder leuk, maar ik geloof wel dat het goed zou zijn als we daar systematisch aandacht aan gaan besteden.

Mijn waarnemingen zijn voornamelijk gebaseerd op lichtvangsten in Wezep en Ouddorp. Dit geeft enige beperking aan. Uiteraard moet een en ander later ingepast worden in het landelijke beeld. In het algemeen zou ik willen stellen dat bij de macro's de uilen het relatief goed hebben gedaan, de groep van de spanners opvallend slecht.

Zo zijn er van de Geometrinae maar af en toe een enkel exemplaar waargenomen, bij de Sterrhinae was in het grote genus *Idaea* alleen *I. aversata* (Linnaeus), de Grietze stipspanner, geregeld te vinden. Bij de Larentiinae zijn diverse soorten nauwelijks gezien. Van gewone soorten uit het genus *Xanthorhoe* b.v. noteer ik van de Zwartbandspanner *X. fluctuata* (Linnaeus) één waarneming, van de Koolbandspanner *X. designata* (Hufnagel) twee of drie. En bij de *Ennominae* miste ik bv. *Selenia tetralunaria* (Hufnagel), Halvemaanvlinder, *Peribatodes secundaria* (Denis & Schiffermüller), Geveerde spikkelspanner, *Hypomecis roboraria* (Denis & Schiffermüller), Grote spikkelspanner, *Parectropis similaria* (Hufnagel), Witvlekspikkelspanner, en *Cabera exanthemata* (Scopoli), Bruine grijbsbandspanner.

Gelukkig deden de uilen en bepaalde spinneruilen het in het algemeen veel beter, zowel in het aantal soorten als in aantallen per soort. Volgens mijn ervaring had *Catocala sponsa* ((Linnaeus), het Karmozijnrood weeskind, weer een goed jaar. Op 13 juli ving ik een vers exemplaar in Wezep en op 25 augustus het eerste exemplaar voor Ouddorp. Op 24 juni had ik daar, op het bungalowterrein Prinsenhof, ook de Slanke groenuil *Actebia praecox* (Linnaeus) in de val. Buiten het directe duingebied had ik de soort, die toch al zeldzaam is, nooit gezien. Tenslotte is het misschien van belang om te melden dat de Bruine sikkeluil *Laspeyria flexula* (Denis & Schiffermüller), zowel in Wezep als in Ouddorp ook dit jaar geregeld te vinden was. Dit loopt parallel met de waarneming dat soorten die nieuw zijn voor ons land vaak lange tijd gewoon blijven. Neem bv. *Mythimna albipuncta* (Denis & Schiffermüller), Witstipgrasuil, *Hoplodrina ambigua* (Denis & Schiffermüller), Zuidelijke stofuil, en bij de palpmotten *Gelechia senticetella* (Staudinger), Zwarte haakpalpmot, die verderop nog ter sprake zal komen. Des te vreemder is het dat de vlinder over een hele

periode uit grote delen van ons land verdwenen is geweest. Ik ken daar geen goede verklaring voor.

Naast de uilen waren ook de pijlstaarten redelijk vertegenwoordigd. De meeste gewone soorten zijn waargenomen. Heel leuk was het dat we bij een gerichte zoektocht op de Kop van Goeree twee rupsen van *Hyles euphorbiae* (Linnaeus), de Wolfsmelkpijlstaart, hebben gevonden. Het was al enkele jaren bekend dat de soort zich hier gevestigd had. Gelukkig blijkt hij (nog?) niet uitgestorven.

De overige macrofamilies hebben het allemaal matig gedaan. Zo was bij de tandvlinders, naast *Thaumetopoea processionea* (Linnaeus), Eikenprocessierups, alleen *Phalera bucephala* (Linnaeus), Wapendrager, regelmatig in de lichtval te vinden. Heel opmerkelijk is het daarentegen weer dat op 24 juni de eerste *Cerura erminea* (Esper), Witte hermelijnvliinder, voor Ouddorp is gevangen.

Het beeld bij de microfamilies was vrijwel hetzelfde. Alleen de Pyralidae (lichtmotten) hebben het behoorlijk goed gedaan, de overige families deden het matig of ronduit slecht. Zo ontbraken bij de Tortricidae (bladrollers) zoveel soorten dat het binnen het bestek van dit kleine artikel niet mogelijk is een lijst te geven. De andere families deden het niet veel beter. Zelfs de stippelmotten waren maar op een enkele avond in een wat groter aantal te zien.

Bij de Gelechiidae (palpmotten) ontbrak de Zwarte haakpalpmot *Gelechia senticetella* (Staudinger) geheel. Deze hoorde sinds de negentiger jaren in Ouddorp en Wezep tot de talrijkste palpmotten. Wel was de nieuwkomer *Scrobipalpa ocellatella* (Boyd), Bietzandvleugeltje, in Wezep weer met enkele exemplaren present.

Bij de Gracillariidae was in Ouddorp de nieuwe soort *Caloptilia semifascia* (Haworth), de Tweevormige esdoornstelmtot, ook dit jaar weer gewoon als bladrol op spaanse aak in juni en als imago in juli. Van *C. hemidactylella* (Denis & Schiffermüller), Bonte esdoornstelmtot, werden 2 exemplaren gezien, maar de vanouds bekende, gewone soorten uit het genus zijn vrijwel niet verschenen.

Anders dus bij de Pyralidae. Daar zijn wel enkele leuke vangsten te melden. De Satijnlichtmot *Palpita vitrealis* (Rossi) zat 23 augustus in de lichtval in Ouddorp. Dit is een schaarse en vooral onregelmatige trekvlinder. Op 24 juni werd ik in Ouddorp verrast met een exemplaar van *Sclerocona acutella* (Eversmann), Mantelmot. Mijn eerste vangst van deze vlinder stamt uit 1977, in Melissant. Weliswaar is de soort in de laatste jaren iets minder zeldzaam geworden, maar ik heb dus 43 jaar moeten wachten voor ik hem weer terugzag.

De meest verrassende vangst was *Etiella zinckenella* (Treitschke), de Peultjesmot, op 12 augustus op licht in Wezep. De rups leeft op blazenstruik (*Colutea arborescens*), lupine (*Lupinus*) en boon (*Phaseolus*) en wordt in sommige delen van Europa ervaren als een plaag op peultjes. Vandaar de Nederlandse naam. Het eerste exemplaar van deze soort heb ik in 1989 in Melissant gevangen. Voor zover ik weet is de vlinder sindsdien in ons land niet meer gezien. Ook hier heb ik dus lang op het tweede exemplaar moeten wachten.

Vijgenskeletteermot – *Choreutis nemorana*

Jan Asselbergs

Deze zomer zag ik op 2 forse vijgstruikken (*Ficus carica*) in de tuin van mijn broer (Bergen op Zoom) oude venstermijnen en enkele spinsels met onvolgroeide rupsen van de vijgenskeletteermot (*Choreutis nemorana* (Hübner)). Een blad met spinsel nam ik mee naar huis, maar hiervan kwam door snelle uitdroging niets terecht. Daarna bond ik een blad met spinsel en rups in en op 22 augustus, nadat ik zag dat verpopping had plaats gevonden, nam ik deze twijg, waarvan het blad met spinsel inmiddels aan de rand was omgeslagen, mee naar huis. Het is nu afwachten tot de adult zal verschijnen. De soort is sinds 2014 bekend uit ons land, waar deze in Maastricht werd waargenomen. Ondertussen is de soort explosief toegenomen en voornamelijk bekend ten zuiden van de lijn Amsterdam-Nijmegen.

Vlinderboeken of –spullen over? De secties helpen u!

Maurice Franssen en Tymo Muus

Houdt u (al dan niet noodgedwongen) op met vlinderen, of kent u iemand die van zijn of haar vlinderspullen af wil? Dan is het goed om te weten dat de besturen van de secties Snellen en Ter Haar willen helpen met er voor te zorgen dat die spullen terecht komen bij mensen die er belangstelling voor hebben. Wij vinden dat belangrijk omdat met name boeken erg duur zijn en daardoor nauwelijks te betalen voor beginnende vlinderaars. Ook vlinderkisten en –kasten zijn erg duur, maar we zien ook graag dat goedkopere dingen zoals spanplanken en spelden gebruikt gaan worden in plaats van in de kliko te belanden.

Wat wij kunnen aanbieden is het volgende:

- de eigenaar/erven verkopen de stukken zelf, met als verzoek dat de sectiebesturen de verkoop van deze stukken onder de aandacht brengen bij de leden;
- of
- de sectiebesturen bemiddelen/helpen bij de verkoop van de stukken;
- of
- de eigenaar/erven schenkt/schenken de stukken aan de sectiebesturen die deze evenredig verspreidt over belangstellenden, met prijsreductie of symbolische bijdrage voor de kas.

Nadere inlichtingen zijn te verkrijgen bij Tymo Muus (sectie Snellen) of Maurice Franssen (sectie Ter Haar); voor contactgegevens zie het colofon.

BIJEENKOMST VAN DE SECTIE TER HAAR

De bijeenkomst van 17 oktober a.s. is afgelast vanwege de corona-maatregelen.

De volgende bijeenkomst van de sectie wordt -onder voorbehoud-, gehouden op

Zaterdag 27 maart 2021

Om 11.00 uur in Natuurcentrum "De Schaapskooi" Overboeicop 15, 4145 NN
Schoonrewoerd. Tel: 0345-641201 website: www.natuurcentrum.nl

**HET IS OP DIT MOMENT NOG ONZEKER OF DE
BIJEENKOMST DOOR KAN GAAN. Wij houden u op de hoogte, o.a.
via de website.**

BIJEENKOMST VAN DE SECTIE SNELLEN

De bijeenkomst op zaterdag 7 november 2020 is afgelast wegens de corona-maatregelen.

De volgende bijeenkomsten van de sectie worden -onder voorbehoud-, gehouden op

Zaterdag 27 februari 2021

Zaterdag 9 oktober 2021

Om 11.00 uur in het Centrum voor Natuur- en Milieu- Educatie “Landgoed Schothorst”
het Groene Huis te Amersfoort, Schothorsterlaan 21, 3822 NA Amersfoort;
tel: (033) 469 52 00; e-mail: cnme@amersfoort.nl

Richtlijnen voor auteurs van Franje

Iedereen die een voordracht gehouden heeft tijdens de bijeenkomsten van de werkgroep Snellen en de sectie Ter Haar wordt verzocht binnen 4 weken na de bijeenkomst een samenvatting van de voordracht op te sturen naar de secretaris van Snellen of Ter Haar (zie colofon voor mailadressen). Bijdragen bij voorkeur digitaal aanleveren. Zie voor de gewenste opmaak, interpunctie, wijze van refereren en opmaak van literatuurlijst het voorbeeld hieronder.

Laspeyria flexula: terug van bijna weg geweest

Johannes Prikkebeen

Laspeyria flexula (Denis & Schiffermüller), Bruine sikkeluil, is een vlindertje uit de familie Erebididae (spinneruilen). De rups leeft van korstmossen en is schitterend gecamoufleerd (Voogd, 2019). Het grootste deel van de vorige eeuw was het een ruim verbreide soort in Nederland. Lempke (1960) schreef dat *flexula* op diverse plaatsen op de zandgronden als gewoon gemeld werd. In het boek Nachtvinders belicht (2013) werd echter de noodklok geluid. De talrijkheid van deze soort vertoonde vanaf 1992 uitsluitend een negatieve trend (website Vlinderstichting). De achteruitgang was zo sterk dat *flexula* als “bedreigd” gecategoriseerd moest worden. Vanaf 2013 wordt er een plotselinge en sterke kentering waargenomen. De Bruine sikkeluil breidt zich vanuit het zuiden in hoog tempo uit en is nu ook in het noorden weer een vrij gewone soort. Zo zag Ico Hoogendoorn op 12.ix.2019 zes exemplaren op licht in het Bargerveen (DR) (waarneming.nl).

Literatuur

Ellis, WN, Groenendijk, D, Groenendijk, MM, Huigens, ME, Jansen, MGM, van der Meulen, J, van Nieukerken, EJ & de Vos, R. 2013. Nachtvinders belicht: dynamisch, belangrijk, bedreigd. De Vlinderstichting, Wageningen & Werkgroep Vlinderfaunistiek, Leiden.

Lempke, BJ. 1960. Catalogus der Nederlandse Macrolepidoptera (dertiende supplement). Tijdschrift voor Entomologie 109: 221-301.

Voogd, J. 2019. Het Nachtvinderboek. KNNV Uitgeverij, Zeist.

waarneming.nl, geraadpleegd op 1 december 2019.

www.vlinderstichting.nl/vlinders/overzicht-vlinders/details-vlinder/bruine-sikkeluil, geraadpleegd op 1 december 2019.